

EL PODER, EL POBLE **I ELS** BENEFICIS

**CAPITALISME PROGRESSISTA
A L'ERA DEL DESCONTENTAMENT**

JOSEPH E. STIGLITZ

edicions

62

P R E M I   N O B E L

Joseph E. Stiglitz

El poder, el poble i els beneficis

Capitalisme progressista
a l'era del descontentament

Traducció de Núria Parés

Edicions 62

Barcelona

Títol original: *People, Power and Profits*

© Joseph E. Stiglitz, 2019

Primera edició: gener del 2020

© de la traducció: Núria Parés Sellarès, 2020

Amb la col·laboració del Departament de Cultura

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

© d'aquesta edició: Edicions 62 s.a.,
Diagonal, 662-664 - 08034 Barcelona
www.edicions62.cat
info@grup62.com

Compost a gama, sl

DIPÒSIT LEGAL: B. 26.814-2019

ISBN: 978-84-297-7814-4

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com); 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

ÍNDEX

<i>Prefaci</i>	9

PART I A LA DERIVA

1. Introducció	27
2. Cap a una economia més nefasta	55
3. Explotació i poder de mercat	69
4. Els Estats Units en conflicte per la globalització	99
5. Les finances i la crisi nord-americana	121
6. El repte de les noves tecnologies	137
7. Per què el govern?	157

PART II RECONSTRUCCIÓ DE LA POLÍTICA I L'ECONOMIA NORD-AMERICANA: EL CAMÍ CAP ENDAVANT

8. Restaurar la democràcia	177
9. Restaurar una economia dinàmica amb feines i oportunitats per a tothom	195
10. Una vida digna per a tothom	223
11. La recuperació dels Estats Units	235

<i>Agraïments</i>	259
<i>Notes</i>	265

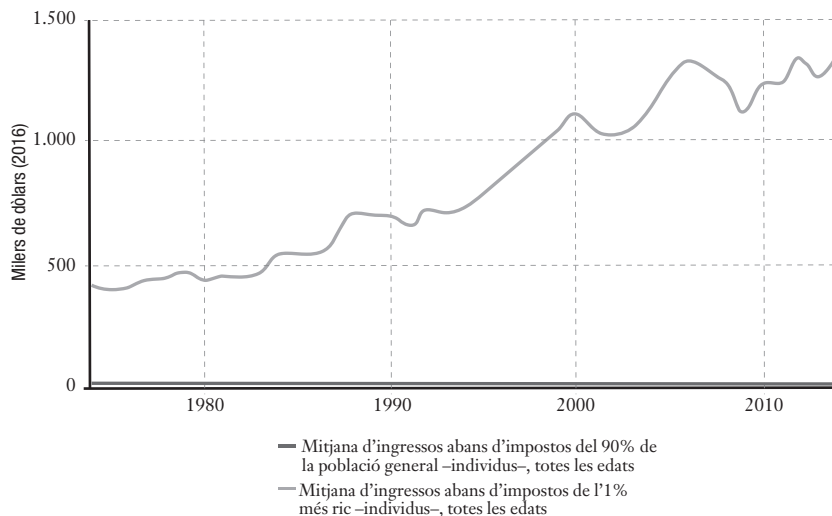
CAP A UNA ECONOMIA MÉS NEFASTA

Alguna cosa va començar a passar al poderós motor econòmic dels Estats Units pels volts de 1980: el creixement es va alentir i, encara més important, el creixement dels ingressos es va alentir, i en molts casos va disminuir. Va passar gairebé sense que ens n'adonéssim. De fet, mentre l'economia no aconseguia oferir prosperitat a una gran part de la població, els defensors d'una nova era de financerització, globalització i avenços tecnològics s'enorgullien de la «nova economia» que estava destinada a aportar cada vegada més prosperitat, amb la qual cosa semblava que es referissin simplement a una pujada del PIB. Alguns dels nostres líders econòmics —incloent-hi els successius responsables de la Reserva Federal— es vantaven de la «gran moderació», de com finalment havíem domesticat els cicles econòmics, les fluctuacions en la producció i en l'ocupació que havien marcat el capitalisme des del principi.¹

La crisi financera del 2008 va demostrar que la nostra aparent prosperitat s'havia construït sobre un castell de cartes, o més concretament, sobre una muntanya de deutes. A mesura que apareixien noves dades que oferien una imatge més profunda de l'economia, es va anar veient cada vegada més clar que hi havia problemes molt arrelats des de feia molt de temps. El creixement que tant s'havia defensat va resultar que era molt més lent que el de les dècades posteriors a la Segona Guerra Mundial. El més inquietant era que el poc creixement que es produïa anava en benefici d'un petit grup dels més rics. Si el PIB augmenta perquè els ingressos de Jeff Bezos augmenten —però els ingressos de la resta de gent s'estanquen—, l'economia no funciona gaire bé. Aquesta és més o menys la situació en la qual es troben els Estats Units actualment, i és tal com han anat les coses durant quatre dècades, un període en què els ingressos mitjans del 90% dels nord-americans en general amb prou feines han variat,

mentre que els de l'1% més ric s'han disparat. (Vegeu la figura 2, on la línia de sota correspon a la mitjana d'ingressos abans d'impostos del 90% de la població general, i la línia de sobre és la que correspon a l'1% dels més rics.)

Figura 2. Mitjana d'ingressos abans d'impostos als Estats Units, 1974-2014

Font: World Inequality Database

Hi ha alguns economistes que ni tan sols es dignen a discutir sobre la desigualtat.² Segons ells, la feina de l'economista és incrementar la mida del pastís. Si això s'aconsegueix, tothom se'n beneficia: tal com va dir el president Kennedy, la marea alta fa moure totes les barques. Tant de bo fos veritat. Però no ho és. De fet, una marea alta, si puja massa ràpid, pot —i sovint és així— fer estavellar les barques més petites.

Una economia tampoc no va bé si el PIB puja però mentrestant el medi ambient es deteriora i els recursos s'esgoten. Un país que viu del passat i no inverteix en el futur —o destrueix el patrimoni mediambiental dels seus fills— és un país en el qual la generació actual viu bé a expenses dels seus descendents.

En cadascun d'aquests aspectes, als Estats Units no li ha anat bé, ni en relació amb el passat ni amb els nostres competidors. Per a molts nord-americans això potser és una sorpresa, perquè simplement la gent ha assumit que els Estats Units era un país més gran,

millor i més fort que d'altres en tots els sentits. Això és el que ens diuen constantment els nostres polítics. Però llevat que estiguis compromès amb el submon trumpista, les dades parlen per si mateixes: no som el país amb un millor rendiment ni de bon tros, malgrat que algunes dades potser situen els Estats Units més lluny dels millors resultats del que suggereixen altres dades.

Entre les moltes explicacions d'aquest malestar en l'economia, n'hi ha una que és fonamental: no hem entès la lliçó del capítol anterior sobre quina és la veritable font de riquesa d'un país. Hi ha massa persones que s'han convençut que allò que és rendible necessàriament és bo, que els beneficis es poden augmentar a través de l'explo-tació en comptes de la creació de riquesa.³ L'especulació immobiliària, les apostes a Las Vegas o a Atlantic City o les escoles amb ànim de lucre poden produir una fortuna per a uns quants, però no poden proporcionar la base d'un benestar sostingut per a la societat en conjunt. Durant les últimes quatre dècades, no hem invertit en infraestructures, en la nostra gent ni en tecnologia. Fins i tot la taxa d'inversió del país ha sigut baixa, tan baixa que ni tan sols ha mantingut el ritme de la producció nacional.⁴

En els propers capítols explorarem les diverses manifestacions que ha adoptat aquest canvi de creació de riquesa a explotació: la globalització, la financerització i la monopolització. No obstant això, primer ens hauríem de fer una idea de què és el que no ha funcionat i per què les afirmacions de Trump de «fer que els Estats Units torni a ser un gran país» han tingut tanta ressonància.

ALENTIMENT DEL CREIXEMENT

Durant el terç de segle posterior a la Segona Guerra Mundial, de 1947 a 1980, els Estats Units van créixer a una taxa anual del 3,7%, mentre que durant l'últim terç de segle, de 1980 a 2017, la taxa de creixement mitjana ha estat només del 2,7%, tot un punt per sota.⁵ Això representa una disminució important, de prop del 30%.

A més, la crisi de 2008 va demostrar que gran part del creixement que s'havia registrat els anys anteriors a la crisi no era sostenible. Estava basat en inversions imprudents, de les quals potser el millor exemple és la construcció excessiva en el mercat immobiliari.

Comparacions internacionals en els nivells de vida

Part de l'exccepcionalitat dels Estats Units és que tenim un nivell de vida més elevat que altres i una taxa de creixement més elevada, o això és el que ens han fet creure. Som (i així també es creia) més eficients i productius. Aquesta creença té una conseqüència natural immediata, i és que, segons això, nosaltres hauríem de superar tothom, és a dir, que els altres haurien de comprar més productes nostres i nosaltres menys dels seus. Per tant, d'això s'infereix que si els nostres productes no «dominen» els mercats, els nostres rivals deuen estar fent trampa. *Quod erat demonstrandum*. Així doncs, les recomanacions polítiques deriven directament d'aquest simple axioma: aturar l'engany. Si les normes del comerç internacional no ens permeten aturar-lo, aleshores és que la normativa està corrompuda. Aquesta és la línia de raonament que ha conduït a la imposició de barreres comercials, com els aranzels, que són impostos sobre les importacions, o els contingents, que són els límits sobre la quantitat de béns que es poden importar. L'esperit del proteccionisme, que protegeix els productors nacionals de la competència estrangera, òbviament està ben viu avui dia.

L'únic problema amb aquesta línia de raonament és que cada pas és erroni. Aquí tractarem la premissa subjacent: que els Estats Units són l'economia més productiva amb el nivell de vida més alt. (Els altres passos del raonament els explorarem al capítol 5, que parla de la globalització.)

La realitat és que, segons l'índex de desenvolupament humà, una mesura del nivell de vida d'àmbit molt ampli, els Estats Units ocupen la tretzena posició, just per sobre del Regne Unit. I si es té en compte la desigualtat del país, baixa fins a la vint-i-quatrena posició.⁶

L'any 2018, el Banc Mundial va llançar el seu propi «índex de capital humà», que reflecteix la solidesa de la inversió d'una societat en la seva gent, combinant educació, salut i la capacitat de sobreviure.⁷ Els Estats Units van quedar en la vint-i-quatrena posició, just per sota de líders asiàtics com Singapur, el Japó, Corea del Sud i Hong Kong, i molt per sota del nostre veí del nord, el Canadà (que va quedar desè), i de la majoria dels nostres competidors europeus. La poca inversió en capital humà d'avui condueix, per descomptat, a uns nivells de vida baixos en el futur.

L'OCDE (Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic), el laboratori d'idees o *think tank* oficial dels països avançats, elabora unes proves estandarditzades cada pocs anys amb estudiants d'arreu del món. En aquestes proves, on també participen estudiants d'alguns països en desenvolupament, els nord-americans estan per sota de la mitjana en matemàtiques —en la posició quaranta dels setanta-dos països que van participar en les proves—, i una mica millor (posició vint-i-quatre) en lectura i (vint-i-cinc) en ciències.⁸ Aquest pèssim rendiment dels Estats Units ha estat constant, i mentre que tenim un percentatge superior a la mitjana que no compleix el rendiment bàsic, també tenim un percentatge inferior a la mitjana entre els que obtenen un millor rendiment. El Canadà, Corea, el Japó, el Regne Unit, Noruega, Lituània i Austràlia ens van superar en l'índex de graduació universitària entre persones de 25 a 34 anys: el Canadà en més del 25%, Corea del Sud en gairebé el 50%.⁹

Unes inversions baixes en capital humà i físic es tradueixen naturalment en unes taxes més baixes de creixement i de productivitat. Si es compara el rendiment entre països, és important tenir en compte les diferències en hores treballades. Els nord-americans treballen més hores que els habitants d'altres països avançats (una mitjana de 1.780 hores per treballador a l'any en comparació amb les 1.759 hores en altres llocs, però especialment moltes més hores en comparació amb alguns països europeus com França [1.514] o Alemanya [1.356]).¹⁰ No és que les setmanes de treball siguin molt més curtes, sinó que les vacances són més llargues. Són aquestes hores de més les que representen bona part de la renda per càpita més elevada. De fet, en termes de productivitat —rendiment per hora—, el creixement dels Estats Units ha sigut menys de la meitat que el de la mitjana dels països avançats en el període posterior a la Gran Recessió, 2010-2016.¹¹

El nostre creixement ha sigut molt més lent que el de la Xina durant els últims trenta anys, de manera que ara la Xina no només és l'economia més gran del món,¹² segons les mesures estàndard amb les quals es fan aquestes comparacions, sinó que també estalvia més que els Estats Units, fabrica més i comercia més.¹³

Sovint faig conferències a la Xina, i quan parlo de les estadístiques sobre el que els ha passat a la majoria de nord-americans que no estan entre els més rics el públic em mira amb incredulitat. Fa quaranta anys, la Xina era un país pobre, i fa seixanta anys encara ho era

més: amb una renda per càpita anual que rondava els 150 dòlars,¹⁴ el Banc Mundial el qualificava com un país instal·lat en la «pobresa extrema». En només quaranta anys, mentre que els ingressos dels nord-americans en general s'han estancat, llevat dels més rics, els de la Xina han augmentat més de deu vegades,¹⁵ i més de 740 milions de persones han sortit de la pobresa.¹⁶

DESIGUALTAT CREIXENT

Si bé els Estats Units no excel·leixen en el creixement, sí que ho fan en la desigualtat: el país té una desigualtat en les rendes més gran que qualsevol altre país avançat; en termes de desigualtat d'oportunitats també ocupa un lloc destacat. No cal dir que això és totalment contrari a la identitat dels Estats Units com el país de les oportunitats.¹⁷

Els treballadors dels Estats Units obtenen la part més petita d'un pastís que creix molt lentament, una part tan petita que els seus ingressos s'estanquen. La participació del treball, especialment si s'exclou l'1% més ric —que inclou banquers i CEO, tractats com a «treballadors» per a finalitats estadístiques però no en el sentit que per a la majoria de nosaltres té el terme «treballadors»—, ha disminuït precipitadament amb una rapidesa sense precedents, passant del 75% el 1980 al 60% el 2010, una baixada de 15 punts percentuals en un curt període de trenta anys.¹⁸

Per contra, un grup relativament reduït, el 10% més ric, l'1% més ric i fins i tot el 0,1% més ric, s'han estat enduent una part cada vegada més gran del pastís nacional. La participació de l'1% més ric s'ha duplicat amb escreix, i la participació del 0,1% més ric ha augmentat gairebé quatre vegades en els últims quaranta anys.¹⁹

Molts dels rics afirmaven que tothom es beneficiaria de les riqueses que acumulessin els que són a dalt de tot, que els beneficis es repartirien. Però això no ha passat gairebé mai, i per descomptat que no ha passat des de la dècada de 1980. Abans hem comentat que el 90% de la població general ha vist com s'estancaven els seus ingressos. Hi ha altres estadístiques que ho corroboren. El malestar als Estats Units és particularment acusat entre els homes, i és ben comprensible: amb l'ajust per inflació, la renda mitjana (punt amunt, punt avall) d'un treballador a temps complet —i els que tenen una feina a jornada sencera són els afortunats, ja que hi ha un 15% d'homes en edat productiva que no tenen feina— ha variat ben poc en

quatre dècades.²⁰ A la part més inferior, els problemes encara són pitjors, amb uns salaris que, amb l'ajust per inflació, amb prou feines arriben al nivell on eren fa seixanta anys. I no és que les rendes en general dels Estats Units s'hagin estancat, més aviat és que el PIB per càpita s'ha duplicat en aquest període de seixanta anys.²¹ I no és que la productivitat dels treballadors nord-americans s'hagi estancat, sinó que ha augmentat encara més, fins a set vegades en aquest període. De fet, alguna cosa va passar al país després del període que va entre mitjans dels anys setanta i mitjans dels anys vuitanta: així com abans d'aquest període la compensació salarial va augmentar juntament amb la productivitat, posem-hi un augment de l'1% en productivitat seguit per un augment de l'1% en salaris, després es va obrir una bretxa enorme, amb un augment salarial de menys d'una cinquena part de l'augment de la productivitat, i això significa que una part més gran va a parar a algú que no són els treballadors.²²

A més, entre els treballadors les disparitats salarials són més grans, i es manifesten de totes les maneres possibles: sous estancats o en descens a la part inferior, una classe mitjana aniquilada, i uns sous a la part superior que s'estan disparant. Dins de les empreses, el salari dels directius ha augmentat enormement en comparació amb el d'un treballador mitjà. També han augmentat les diferències del sou mitjà entre empreses. L'augment de la desigualtat salarial es produeix per múltiples causes, sovint interrelacionades, moltes de les quals tractarem més endavant: la globalització i els canvis tecnològics han fet disminuir la demanda de treballadors poc qualificats; els sindicats, que van ajudar a igualar els salaris, ara són més dèbils. S'ha produït un augment de la concentració del poder de mercat, amb el consegüent augment de la dispersió de la rendibilitat empresarial entre aquells que tenen i no tenen aquest poder, de manera que les empreses amb més rendibilitat comparteixen part del que reben amb els seus treballadors.²³

Durant molts anys, he avisat que la gran divisió —la que hi ha entre els rics i els pobres— no era sostenible i que, a llarg termini, una distribució més justa de les rendes seria favorable per als interessos fins i tot dels rics.²⁴

Experts com el difunt Sir Anthony Atkinson, d'Oxford,²⁵ Thomas Piketty, de París, Emmanuel Saez, de Berkeley, i Raj Chetty, de Harvard, han proporcionat una gran quantitat de dades que documenten

el que està passant, i en molts sectors aquestes idees han tingut ressò. El president Barack Obama, en un dels seus discursos importants, va descriure la desigualtat com un dels problemes més urgents del país.²⁶

La tendència combinada d'una major desigualtat i una menor mobilitat representa una greu amenaça per al somni americà, per a la nostra manera de viure i per a allò que defensem arreu del món. I no estic fent només una afirmació moral. L'augment de la desigualtat i la mobilitat reduïda tenen conseqüències pràctiques.

Tanmateix, en la política i l'economia nord-americanes, semblava que hi havia problemes encara més urgents: la recuperació de la Gran Recessió era més lenta del que Obama i el seu equip d'experts en economia esperaven, i els republicans al Congrés havien adoptat una postura recalcitrant que feia gairebé impossible poder aprovar qualsevol legislació més enllà de mantenir simplement el govern en funcionament. Durant la seva presidència, Obama no va tractar, o potser no va poder tractar, el problema de la desigualtat, tot i que en va reconèixer la importància. Malgrat tot, es mereix el reconeixement per la Llei per a una assistència sanitària assequible («Obama-care»), que va ajudar a fer front a una de les manifestacions més cruels de la desigualtat, la manca d'accés a una assistència sanitària digna. No és gens sorprenent que el problema de la desigualtat no se solucionés per si mateix, ja que era impossible. Més aviat al contrari, la situació va empitjorar.

Desigualtats de raça, ètnia i gènere

Les desigualtats que acabem de presentar no descriuen completament les profundes divisions que hi ha al país, ja que també hi ha divisions que es basen en la raça, l'ètnia i el gènere, bona part de les quals sorgeixen de la cruel discriminació. Això, més de cinquanta anys després que el país aprovés la legislació dels drets civils destinada a eliminar aquesta discriminació. Tenint en compte la nostra història, resoldre aquestes divisions és crucial si el país ha de ser mai *una sola nació*. (De fet, en molts sentits, les exclusions del mercat laboral per motius de raça i gènere —i per tant les reaccions als intents de crear més inclusió— són fonamentals per comprendre les desigualtats en els mercats laborals als Estats Units.)

Hi va haver algunes millores durant els anys posteriors a l'aprovació de la legislació dels drets civils, però després les forces que havien conduït a la segregació i a la discriminació van organitzar un contraatac, es van frenar els avenços i en certa manera es van revertir.

Fa uns cinquanta anys, el 1968, després dels disturbis racials que es van produir arreu del país, el president Johnson va nomenar una comissió per determinar-ne les causes subjacents. Per desgràcia, les seves conclusions encara són certes actualment: «El nostre país està avançant cap a dues societats, una de negra i una de blanca, separada i desigual».²⁷ Presentava un país on els afroamericans patien una discriminació sistemàtica, amb una educació i un habitatge inadequats, i totalment mancats d'oportunitats econòmiques: per a ells no existia el somni americà. De tot això en va sorgir un diagnòstic sobre «l'actitud racial i el comportament dels nord-americans blancs envers els nord-americans negres [com a causa]. El prejudici racial ha modelat la nostra història de manera decisiva; ara amenaça d'afectar el nostre futur».²⁸

Mig segle després que comencéssim la lluita per eliminar la discriminació, els salaris de les dones continuen sent només un 83 % dels dels homes, els dels homes negres són un 73 % dels dels homes blancs, i els dels homes hispànics, un 69 % dels dels homes blancs.²⁹

Hi ha moltes altres dimensions en què es manifesta la desigualtat als Estats Units, incloent-hi la salut, la riquesa i, la més important, les oportunitats. Les desigualtats en cadascuna d'aquestes dimensions són més grans que les de la renda.

DESIGUALTAT EN LA SALUT

No hi ha unes estadístiques que resumeixin millor els problemes que afronten un gran nombre de nord-americans com les de salut. Els nord-americans tenen una esperança de vida més baixa que els ciutadans de la majoria dels altres països avançats³⁰ —més de cinc anys menys que al Japó—, i es moren més joves —l'agència dels Centres per al Control i Prevenció de Malalties ha constatat una disminució en l'esperança de vida cada any des del 2014 en endavant.³¹ Aquesta disminució es produeix malgrat els avenços en medicina que, a la major part de la resta del món, han fet disminuir les taxes de mortalitat³² i han fet augmentar l'esperança de vida. A més, hi ha grans disparitats en l'esperança de vida entre nord-americans rics i pobres, i aquestes

diferències cada vegada són més importants. Gary Burtless, de la Brookings Institution, descriu què va passar amb l'esperança de vida d'una dona de 50 anys entre el 1970 i el 1990: «En aquelles dues dècades, la diferència en l'esperança de vida entre les dones que formaven part del grup del 10% amb menys ingressos i les del 10% amb més ingressos va augmentar de poc més de 3 anys i mig a més de 10 anys».³³

No és gens sorprenent l'existència d'aquestes disparitats en la salut entre els Estats Units i altres països avançats, i entre els nord-americans rics i pobres, ja que fins que no es va aprovar l'Obamacare els Estats Units no reconeixien el dret de tots els seus ciutadans a tenir accés a l'assistència sanitària, un dret que és reconegut pràcticament a tots els altres països avançats.

Anne Case i Angus Deaton (aquest últim va rebre el premi Nobel d'Economia el 2015) van examinar les estadístiques de mortalitat disponibles públicament i van demostrar una cosa que va commocionar el país: entre els homes blancs de mitjana edat sense educació universitària, les taxes de mortalitat havien augmentat notablement des de 1999 fins a 2013 (l'últim any de dades que va revisar l'estudi). Això invertia una tendència a la disminució de la mortalitat en aquell grup, i anava en contra de les tendències de la majoria de grups ètnics i d'edat nord-americans, així com de les tendències a la majoria dels altres països industrialitzats.³⁴

Encara són més inquietants les causes de la mort, el que Case i Deaton van denominar malalties de la desesperació: alcoholisme, sobredosi de drogues i suïcidi. Atès l'estancament de les rendes a la part del mig i a la inferior que ja he descrit abans —exacerbat per les enormes pèrdues de feines i de llars que van marcar la Gran Recesió—, tot això no hauria de ser cap sorpresa.³⁵

Una disminució de l'esperança de vida d'aquesta magnitud, sense que tingui relació amb cap guerra ni cap pandèmia (com el VIH), només havia passat una vegada abans en la memòria recent: entre els ciutadans de la Unió Soviètica quan aquesta es va fragmentar, ja que hi va haver un col·lapse de l'economia i de la mateixa societat, i el PIB va caure gairebé un terç.

Obviament, un país on hi hagi tanta desesperació, amb tantes persones drogoaddictes o que beuen tant d'alcohol, no tindrà una

població activa saludable. Una bona mesura per saber si una societat crea bons llocs de treball i té uns treballadors saludables és la proporció de població en edat laboral que forma part de la població activa i treballa. Aquí, els Estats Units ho fan molt pitjor que molts altres països. Com a mínim una part de la nostra escassa taxa d'activitat està directament relacionada amb les nostres males estadístiques de salut. Un estudi recent d'Alan Krueger, expresident del Consell d'Assessors Econòmics, va revelar que prop de la meitat «d'homes en edat productiva» que no formen part de la població activa pateixen una malaltia greu, i que dues tercers parts d'aquests prenen alguna medicació per al dolor.³⁶ Però la mala salut dels Estats Units no és el resultat d'un clima poc saludable, ni tampoc és perquè la gent malalta hagi migrat al nostre país. No hi ha cap epidèmia que pugui explicar per què els nord-americans es moren més joves i tenen menys salut que la gent d'Europa i altres llocs. Més aviat, la causalitat va almenys en part cap a una altra banda: com que la nostra economia no ha aconseguit crear bons llocs de treball, amb salaris dignes, les persones hi han renunciat, i aquesta desesperació condueix a malalties socials com l'alcoholisme i la drogodependència.³⁷

Desigualtat en la riquesa

La desigualtat en la riquesa als Estats Units encara és més gran que la desigualtat en la renda —l'1% més ric té més del 40% de la riquesa dels Estats Units, gairebé el doble de la seva participació en la renda.³⁸ (La renda es refereix als ingressos que obté un individu cada any; la riquesa es refereix a la seva propietat d'actius: per a la majoria de nord-americans, això consisteix principalment en la casa i el cotxe, compensat pel que deuen del préstec per al cotxe i de la hipoteca.) La riquesa és particularment important, perquè és crucial a l'hora de determinar l'accés a les oportunitats i la influència.

Arreu del món, l'escenari de la part més rica encara és pitjor. Cada any, Oxfam publica estadístiques sobre els extrems de la desigualtat: el petit grup de les persones més riques té tanta riquesa com el 50% de les persones més pobres del món juntes, uns 3.900 milions de persones. A més, el nombre de rics ha disminuït ràpidament: el 2017, eren només vint-i-sis individus.³⁹ Fa uns quants anys, haurien calgut

un parell d'autobusos grans per encabir-hi les persones que tenien tanta riquesa com la meitat de la població més pobra. Ara, de manera gairebé increïble, poc més de dues dotzenes d'individus, la majoria homes, tenen tant de pes econòmic com totes les persones de la Xina, l'Índia i l'Àfrica juntes.

Abans hem explicat dues maneres clau de fer-se ric: crear més riquesa o obtenir més riquesa dels altres. I encara hi ha una tercera via: heretar-la.

Moltes de les persones més riques —incloent-hi la família Walton (hereva de la fortuna de Walmart) i els germans Koch— han aconseguit el que tenen no per haver treballat amb esforç, almenys en part, sinó per la bona sort de rebre unes grans herències.⁴⁰ Als nord-americans els agrada pensar que la desigualtat en la riquesa aquí és diferent de la de la vella Europa, basada en una aristocràcia terratinent d'una època passada. Però hem anat evolucionant cap a una plutocràcia heretada del segle XXI.

Desigualtat d'oportunitats

Les estadístiques sobre les desigualtats en la renda, la salut i la riquesa ja són prou depriments. I encara ho és més la desigualtat d'oportunitats que hi ha al país, en part perquè aquestes desigualtats van molt en contra de la imatge que tenim de nosaltres mateixos i de la nostra idea d'una societat justa.

La renda i la riquesa d'una generació es tradueix en la riquesa de la generació posterior, tal com molt bé il·lustren els Walton i els germans Koch. Els avantatges —i els desavantatges— es transmeten entre generacions. I amb gairebé un de cada cinc nens als Estats Units que creixen en una situació de pobresa, això pot conduir fàcilment als paranyes de la pobresa. És a dir, que aquells que neixen en la pobresa tenen poques probabilitats de sortir-ne. Als Estats Units, el fet de néixer a la família adequada i de créixer en l'entorn adequat s'ha convertit cada vegada més en l'ingredient més important per tenir èxit a la vida.⁴¹ El somni americà de la igualtat d'oportunitats és un mite: les perspectives de vida d'un jove nord-americà depenen més de la renda i l'educació dels seus pares que en gairebé qualsevol altre país avançat. Jo sempre els dic als meus alumnes que a la vida han de prendre una decisió crucial: escollir el pare adequat. Si s'equivoquen, les seves perspectives seran poc prometedores.

Per descomptat, hi ha algunes persones que prosperen pujant des de baix de tot, però el fet que això aparegui tan ben cobert per la premsa reforça l'argument: aquests casos són excepcions, no la norma. De fet, i amb diferència respecte a altres països, els Estats Units tenen un *parany per a les rendes baixes*. És a dir, aquells que els seus pares estan a la part inferior de la distribució de les rendes és molt probable que també acabin a la part inferior. I un fill de pares rics que no rendeix a l'escola probablement acabarà en una posició molt millor que no pas un fill de pares pobres amb un bon rendiment escolar.⁴²

La combinació de creixement lent i poca mobilitat intergeneracional ha sigut devastadora: tal com assenyala Opportunity Insights, un projecte de recerca de la Universitat de Harvard, en el que denominen «El somni americà esvaït»: «Les perspectives dels infants de guanyar més que els seus pares [...] han baixat aproximadament del 90% per als nascuts el 1940 al voltant del 50% per als que entren ara al mercat laboral».⁴³ I el Pew Mobility Project, un projecte de recerca promogut per la Pew Foundation, ha revelat de manera semblant que només la meitat tenen més riquesa que els seus pares en la mateixa etapa de la seva vida.⁴⁴

CONCLUSIONS

L'economia nord-americana, i la de molts altres països avançats, no ha funcionat bé, i és especialment veritat si per «no funcionar bé» entenem l'augment del nivell de vida de la majoria dels ciutadans. Per descomptat, el creixement baix, l'estancament dels ingressos i la creixent desigualtat estan profundament interrelacionats, i tots són, almenys en part, el resultat d'unes polítiques que van començar amb el mandat del president Reagan quatre dècades enrere, unes polítiques basades en idees errònies i generalitzades sobre què és el que fa una economia forta. No és gens sorprenent que la desigualtat extrema i les desigualtats derivades de la falta d'oportunitats perjudiquin particularment el funcionament econòmic. La falta d'oportunitats significa que les persones que neixen amb uns pares pobres no estan a l'altura del seu potencial. Això és moralment incorrecte, però també vol dir que els Estats Units estan desaprofitant el seu recurs més preuat: el talent de la gent jove.

La frase «deixa-ho en mans del mercat» no té cap mena de sentit: és necessari estructurar els mercats, i això implica fer política. Els de

la dreta van entendre aquest concepte, i començant amb Reagan, van reestructurar els mercats per posar-los al servei dels més rics. Però van cometre quatre errors clau: no van entendre els nocius efectes de la desigualtat creixent; no van entendre la importància del pensament a llarg termini; no van entendre la necessitat d'una acció col·lectiva, l'important paper que ha de fer el govern per aconseguir un creixement equitatiu i sostenible, i el més important, no van entendre la importància del coneixement —tot i que ens proclamàvem defensors d'una economia basada en la innovació— i de la recerca bàsica, els fonaments sobre els quals es basa la tecnologia. D'aquesta manera, van minimitzar uns factors clau que van ser essencials per a l'èxit del capitalisme en els últims dos-cents anys. El resultat és en gran mesura el que es podia esperar: menys creixement i més desigualtat.

Ara, amb una bona percepció de la profunditat del problema, en els capítols següents explorarem dos dels factors clau que han contribuït a aquests desastrosos resultats: hem confós les dues maneres en què els individus es poden fer rics: a través de la creació de riquesa, incrementant la mica del pastís econòmic nacional, o a través de l'explotació, i no hem sabut identificar les diverses facetes de l'explotació, començant pel poder del mercat. És a dir, que una part massa gran de l'energia del país estava dedicada a l'explotació, i una part massa petita a la veritable creació de riquesa.